

Věc: Posudek disertační práce Richarda Müllera s názvem *Autorský subjekt jako gesto, stopa, hypotéza*

autor posudku: Jakub Češka Ph.D.

Autor se rozhodl na značně širokém teoretické poli (recepční estetika, hermeneutika, strukturalismus, poststrukturalismus, kognitivismus, fenomenologie) pojednat autorský subjekt. Přičemž jedním z východisek, či spíše tím, čím svoje úvahy zahajuje, lze hledat v rozlišení na subjekty uvnitř a vně textu (Macurová). Jako další orientační póly mohou sloužit teorie, jež konceptualizují literární dílo a tedy také autorství z pozic hermeneutiky (takto také jeho původcem bude také intence autora) vůči němuž staví neintečně pojaté autorství, jež klade důraz na lingvistiku (zejména Bénéveniste).

Pokud bych měl podat výčet autorů, kterých se doktorand dovolává, patrně by mi na to nestačila ani jedna strana. Na předkládanou disertaci lze tedy pohlížet ve dvojím ohledu, jednak na jistou konceptualizaci fenoménu autorství, jednak také jako na panoramatický pohled na literární teorii dvacátého století, jež se nějak dotýká sledované otázky. Pokud bych měl hodnotit, k čemu tato práce tíhne, viděl bych to bohužel spíše v jistém panoramatickém přehledu, což se pokusím níže na několika málo příkladech ukázat. Tím však ani v nejmenším nemíním autorovi upínat erudici a víc jak solidní přehled v literární teorii.

Sice je tato práce teprve třetí, kterou oponuji, ale svým záběrem, schopností nad tématy uvažovat, osvojovat si teoretické koncepty, zřetelně převyšuje obě předchozí. Proto také na ni lze uplatnit oblíbený motiv (jež jsem našel také v této práci) sémantického rozporu: široce rozvinutá erudice vede do jisté míry také k utlumení hlasu interpreta, což jej patrně také nutí k tomu, aby jednotlivá stanoviska převážně rekapitulovat, stavěl do kontrapozic, střídavě komentoval, aniž by je však radikálněji problematizoval a kupříkladu některá stanoviska zcela zavrhl.

V této výtce jako by zazníval polemický hlas oproti tomu, co vlastně doktorand v práci řeší, neboť posudek disertační práce je poměrně tradiční žánr, který počítá s neproblematickou podobou autorství. Dokonce prohlášením o původnosti vědecké práce, které autor signoval 10.9. 2010 (na s. 2), jako by také sám přistupoval na hru neproblematického autorského subjektu (který by bylo jisté možné problematizovat kupříkladu s poukazem na Derridovu stať „Kontext, signatura a událost“), navzdory tomu, že jí poté ve vlastním textu disertační práce podrobuje tematizaci.

Máme tomu rozumět tak, že u vědeckých textů máme co do činění s jiným typem autorství než u textu prozaických? Navíc je poměrně známé, nakolik jsou autoři hákliví na svůj rukopis a na své autorství, a to ať již připomeneme slavnou polemiku Rolanda Barthesa s Raymondem Picardem v *Kritice a pravdě*, nebo polemické eseje Alaina Robbe-Grilleta, které jako by byly vedeny motem: mí kritici mi nerozumějí? Jak si poradit s touto banální okolností, s níž autoři na jedné straně pracují na potlačení subjektu (ať již ve prospěch čtenáře jako potenciality textu u Barthesa, nebo ve prospěch asketického rukopisu, kde již nebudou objekty kontaminovány lidskostí, jež jim poté poskytovaly jejich jednaní alibi), na straně druhé si velmi houževnatě střeží svoje autorství, svůj rukopis, tedy také bez příkras řečeno svoje místo na slunci?

Patrně v obdobném ohledu dostává Foucault otázku po přednášce „Co je to autor?“ po původu autorství, jakým je kupříkladu autorství Freudovo. Máme tedy důvěřovat demokratické vizi, v níž bylo autorství kupříkladu v souvislosti se strukturalistickým hnutím setrvale nivelizováno a potlačováno? Proč se tedy doktorand v textu dovolává autorit, které navíc s téměř s vypravěčskou svrchovaností emblematicky (např. Petr. A Bílek. vnášá podnětný fenomenologický impuls s. 11, Kubíček objektivně ukazuje, účinně využívá ... s. 118), čímž také evokuje svět, v němž jako by byl pánem, zároveň však také v této antropomorfizaci a psychologizaci obvykle funkčně užívaná autorská jména hypostazuje. Těmito narativními prvky však vzbuzuje dojem intratextových subjektů svého díla, jež jsou reprezentacemi subjektů vnětových (autorských), pokud se mohou dovolit uchýlit k takto kostrbatému jazyku. Máme se tedy společně s autorem dovolávat Barthesem

pompézně ohlašované smrti autora, když zároveň v narativních prvcích setrvale evokuj svébytnost a soběstačnost autorství, jež je představeno v jeho neproblematickém myšlenkovém výkonu (objevně, účinně, podnětně)?

Je otázkou, nakolik se obdobné komentáře mohou jevit jako nepatřičné, když doktorand s ohledem na sledované teoretické pozice hodlá opustit představu svébytného autorství, přičemž ji však určitými kroky zároveň velmi radikálně opětovně stvrzuje a to ať již v narativních postupech, nebo také v úvodním prohlášení, že předkládané dílo vykonal samostatně. Chápu, že ono úvodní prohlášení je nedílnou součástí disertační práce (má ilokuční sílu performovat původnost myšlenkového výkonu), to však nic nemění na tom, že také utváří jisté tematické pole, v němž bude také disertační práce pojednána. Jako by tedy ztlumený hlas interpreta do jisté míry vyvažoval rigidní tematické pole, v němž se počítá s původností autorského výkonu.

Tyto mé námitky lze sice brát jako nadsázku, avšak právě v této hyperbole jako bych hodlal radikálněji klást otázku po povaze autorství, neboť právě v předkládané disertační práci je sice předváděna nevídaná erudice, avšak v tomto již několikrát zmiňovaném přehledu také bohužel schází nějaká vyprofilovaná pozice. Sice lze vysledovat k jakým pozicím se autor práce přiklání, nikoli však aby dal zřetelněji najevo, co si o tématu autorství sám myslí. Snad je to dáno již zmíněným utlumeným hlasem interpreta a do značné míry nekritickým vztahem kupříkladu k tematické smrti autora, či v jiném ranku, v němž byl autor pojímán jako vystředěné místo v diskursivním poli.

Je totiž otázkou, jestli by práci (a interpretačnímu výkonu, tedy doktorandovu autorství) neprospělo skrovnější téma, více omezené, jež by mu také umožnilo vzít recipované pozice vážně a poté je také podrobit kritice, zda-li se náhodou neukáží jako sémantický opar určitých rétorických figur, v nichž se pojednávána témata mohla nakonec ztratit. Zjevně je možné provádět něco na způsob pojmové gymnastiky (a to nemíním ani v nejmenším hanlivě), je však otázkou, zda-li by nebylo přínosnější vzít pouze jednu z pozic, již lze poté radikalizovat. Kolikrát se totiž ukáže, že ony donekonečna se rozvíjející pojmové distinkce by také mohli vzít za své, či se by mohly ukázat jako varianty jiných – jistým způsobem proškrtané teoretické pole by podle mého soudu teprve umožnilo klást otázku autorství radikálněji. Autorova volba byla však bohužel jiná.

Nyní bych na několika málo ukázkách ilustroval předkládané teze: na s. 5 autor s jistou „škodolibostí“ připomíná text polské badatelky. Proč nebýt explicitní? Pokud hodlá ukázat, že text Macurové je plagiátem, proč to důsledněji nedoložit nebo to jednoduše nechat být, zde se však autor jakožto postava objeví na scéně.

Namísto *Fenomenologie ducha* užívá název *Fenomenologie duše*. (s. 5) Navíc v prvním odstavci páté strany lze sledovat něco na způsob výčtu, kde se dostaneme během několika vět od Hegela k Nietzsche, Heideggerovi, Derridovi, Saussurovi (které autor přejmenoval na Saussera) a k Lacanovi – jakou ale mají funkci takovéto výčty, když indikování autoři prezentují radikálně odlišné perspektivy?

Kapitolou na straně třinácté začíná bez toho, aby bylo zjevné, jakou roli plní interpretování autoři v překládaném výkladu.

Na s. 21 mi není jasný autorův výklad paradoxu lháře.

Není mi jasné, proč polemice s Hirschovou pozicí intencnosti věnovat tolik místa vykládat ji poměrně sofistikovaně. Proč se snažit vyvracet to, že slova mají význam teprve potud, pokud byla někým míněna?

Na s. 81 nalezneme poměrně konvenční výklad Barthesa, je totiž otázka, nakolik ob stojí distinkce pisatelného a čitelného textu. Na s. 83 sleduje autor tematiku smrti autora a *Potěšení z textu*. Je otázkou, proč do tohoto kontextu nezačlenit ještě také polemiku s Picardem, neboť všechny tři texty spojuje tematika čtenáře, jež však zároveň u Barthesa prodělává jistý vývoj. Pokud zůstaneme pouze u autorem načrtnutého srovnání, lze i zde namítat, že pozice ve *Smrti autora* a *Potěšení z textu* je poměrně odlišná.

Na s. 101 mluví o personálním vyprávěním raného Kundery a to na příkladu *Falešného autostopu*, nakolik je ale nepodstatná okolnost, že tato personální perspektiva je lomená hlasem vypravěče? Nechápu ale, proč vidět v románových postavách vylepšenou verzi autora? Kupříkladu

ve *Směšných láskách* by to dvakrát lichotivé nebylo.

Na s. 114 mi přijde, že autor opomíjí apologetičnost první osoby, není mi totiž jasné, proč bychom se měli jako čtenáři nad Humbertem pohoršovat? Proč tedy tvrdit, že jeho normy nejsou zcela „standardní“, když o to zrovna nejde, nýbrž je daleko spíše předvedena iluzivnost první osoby při práci. Nesouhlas s Humbertem vyjadřuje kupříkladu Rorty (*Ironie, nahodilost, solidarita*), ale i ten připouští naturalizační roli první osoby. K tématu distance k Humbertovi se autor dále vrací na s. 119.

Na s. 120 můžeme na interpretaci Kunderova *Žertu* ilustrovat autorovu nevyhraněnost a úctu, kterou má k určitým interpretacím, zde konkrétně k Doleželovu výkladu v *Narativních způsobech*. Avšak také vůči Doleželovu výkladu lze vznášet kritické námitky a to například oproti Ludvíkově věrohodnosti (jíž zakládá na tom, že sám reflektuje rozpad osobních a společenských mýtů). Avšak nemůže být zároveň z tohoto důvodu Ludvík také nespolehlivý, neboť se stává také hlavním ideologem vyprávění a proto lze číst jeho závěrečné gesto zmarněných osudů jako lyrické? Kromě toho si lze všimnout na Ludvíkově interpretaci Luciiny krádeže květin ze hřbitova, nebo na jeho výkladu Luciina pláče po tom, co jí přečetl báseň, jeho zaslepenosti a tudíž nespolehlivosti. Navzdory tomu, že je Lucie radikálně němá, slouží mu jako plátno, na něž promítá svoji touhu.

Právě na příkladu vztahu k Doleželovi nebo k Barthesovým textům můžeme ilustrovat jistou interpretační nedůslednost, či jinak řečeno jistou interpretační mez. Pokud by totiž autor byl sto zpochybnit a problematizovat přebírané teze, mohli bychom také snáze sledovat, jakou pozici hodlá zastávat, takto se jeho hlas bohužel a to patrně ze skromnosti místy ztrácí v mlžném oparu iluzivních taktik recipovaných myslitelů (v ševlení diskursu). Navzdory těmto drobným připomínkám je zjevné, že autor ve své práci bezpečně osvědčil svoji erudici a proto je také velmi rád doporučuji k obhajobě.